

Stanisław Turowski

"Szkice literackie o Juliuszu Słowackim", Wiktor Hahn, Brody 1909 : [recenzja]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 8/1/4, 405-406

1909

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dr. Wiktor Hahn: Szkice literackie o Juliuszu Słowackim. W Brodach 1909. Nakładem i drukiem księgarni Feliksa Westa. 8°, str. 8+176.

Autor zebrał tu szereg artykułów, drukowanych po czasopiśmie w ostatniem dziesięcioleciu. Otwiera zbiór próbą określenia, jakie znaczenie i jaki wpływ ma Słowacki w dziejach polskiej sztuki; zamyka wskazaniem, jaki hołd należy się pamięci poety i gorącą pobudką, aby społeczeństwo, nie ograniczając się do wprowadzenia zwłok Słowackiego w grób Wawelski pogłębiło i rozszerzało znajomość dzieł poety; popularne wydania samych dzieł i broszurek o nich, wypełnianie luk w krytyce literackiej, wieczory recytacyjne, odczyty i pogadanki, ilustracye malarskie i muzyczne, cykle dramatów w teatrach: oto zadania do spełnienia.

Prócz tych artykułów okolicznościowych jest jedenaście notatek i rozpraw, poświęconych problemom z dzieł poety.

„Czy Słowacki napisał tragedję Silla?“ — wyświeśla genezę tego błędnego przypuszczenia, opartego na prostej pomyłce drukarskiej Silla zamiast Lilla. „Balzac czy Słowacki“ — zbija kilkakrotnie powtórzone w prasie polskiej twierdzenie Julliena (*Le théâtre vivant*, Paris 1896), jakoby Balzac w „Grande Bretèche“ wziął pomysł zamurowania ukrytego kochanka z „Mazepy“ Słowackiego. „O tłumaczeniach francuskich Anhellego“ — obala mylną wiadomość, podaną przez Hoesicka, jakoby tłumaczenie Gaszyńskiego ukazało się w „Nouvelle Revue“; omawia przytem tłumaczenie z r. 1862 w „Revue contemporaine“, pióra (według Estreichera) Emanuela de Noailles, oraz wspomina o tłumaczeniach Ludwika Legera (*Revue moderne*, 1869 za maj) i Władysława Gasztowtta w II. tomie „Oeuvres complètes de J. Słowacki“ (Paris 1870). „Pierwsze tłumaczenie niemieckie Mazepy“ — omawia krótko pozbawione polotu poetycznego tłumaczenie Augusta Drakego (1846 tom XIV. wydawnictwa Bothy: „Bühnen Repertoire des Auslandes“) i podaje trochę wiadomości o tym zapomnianym tłumaczu. „Wallas“ — mówi o genezie tej zaginionej tragedyi i wymienia Miss Jane Porter, autorkę romansu „Les chefs Ecosais“ (Scotisch Chiefs), który był zapewne podstawą treści tragedyi. „Kartka z autografu Króla Ducha“ — podaje wiadomość o jednej strofie poematu, znajdującej się w gimnazyum nowosądeckiem. „Cyprian Norwid o Słowackim“ — przypomina artykułik Norwida: „Czarne kwiaty“ (Dodatek miesięczny do „Czasu“ 1856) o dwóch ostatnich wizytach Norwida u Słowackiego w r. 1849, oraz daje ostrą recenzję z odczytów Norwida o Słowackim (wydanych pierwszy raz w r. 1861). Artykuł „Celtowie w Lilli Wenedzie“ — przypomina książkę Franciszka Henryka Lewestama „Pierwotne dzieje Polski“ (1841) i stosunki poety z Lewestamem w czasie powstawania Lilli. Dr. Hahn dochodzi jednak do mylnego wniosku, że Słowacki inaczej wyobrazil sobie genezę Polski niż Lewestam: zdaniem Lewestama celtycki szczepl Llachów podbił Wene-

dów-Słowian, zdaniem Słowackiego ma szczep obcy, zachodni podbić Wenedów-Celtów. W istocie Słowacki przedstawił rzecz zgodnie z teorią Lewestama (por. mój artykuł „Geneza narodu polskiego w Lilli Wenedzie“ w niniejszym roczniku Pamiętnika literackiego).

Największą wartość mają dwa artykuły: „Wincenty i Bonawentura Niemojowscy w Anhellim“ tudzież „Książd Adam Stanisław Krasieński w Anhellim“, będące dobrym komentarzem do IV. i IX. rozdziału „Anhellego“. Przypominają one działalność i dają sylwetkę tych postaci, objaśniają ich znaczenie w poemacie, wskazują i objaśniają licencje poety. Pierwszy wypełnia nadto lukę w naszym dziejopisarstwie, dopóki bracia Niemojowscy, tak zasłużeni w dziejach Polski, nie doczekają się obszerniejszych monografii. W tem miejscu przypomnieć się godzi, że Dr. Hahn pierwszy wydał (u Westa) „Anhellego“ z trafnym komentarzem.

Wreszcie artykuł „Poeta i natchnienie“ objaśnia postaci tego poematu w związku z dziełami Słowackiego z doby mistycznej. Atessa, Heliana, Helois to jedna i ta sama postać: podobnie Eolion i sam poeta. Akcja poematu odbywa się we współczesności. Cztery zjawy to Najświętsza Panna, Wernyhora, Beniowski i ks. Marek. Parabola o jaskółkach i pojęcie nowego Jeruzalem znajdują w związku wyjaśnienie. Czas powstania to koniec r. 1847, gdyż pod względem ideowym poemat ma przedstawiać najpełniejszy wyraz przekonań poety co do zmartwychwstania Polski. Do podobnych rezultatów w egzegezie doszedł współcześnie Tretiak („Juliusz Słowacki“ t. I. 1904), ale przesuwa czas powstania na rok 1843.

Książka Dr. Hahna jest pierwszym studjum poświęconem Słowackiemu w roku jubileuszowym. Wartość jej z zebrania rozproszonych po czasopismach a ciekawych artykułów wypływa.

Dr. Stanisław Turowski.

Bolesław Kielski: Ślady wpływu dramatów Wiktora Hugo w dramatach Słowackiego. Odbitka ze sprawozdania szkoły realnej w Krośnie z r. 1909. 8°, str. 14.

Króciutka ta rozprawa jest wynikiem długich, poważnych studyów autora, a streszczeniem jednego rozdziału obszernej, zamierzonej pracy o wpływie francuskiego dramatu romantycznego na dramat polski. Z ogromną znajomością przedmiotu, a przede wszystkim z rzadkiem u nas zrozumieniem zadania krytyki, nie polując na sensacyjne odkrycia nowych dowodów „bluszczonej natury“ Słowackiego, przeprowadza autor nader ostrożnie i subtelnie swoje interesujące i ważne wywody. Streszczenie ich podaje autor na str. 13 i 14 tak jędrnie, że trzeba je dosłownie powtórzyć:

„W trzech dramatach Słowackiego odbił się wpływ W. Huga: w „Kordyanie“, „Mazepie“ i „Beatryks Cenci“. Zakres działania